

تاثیر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت در میان دانش آموزان و دانشجویان

در ایران: یک مطالعه مروری

پری ناز رضاپور^۱، گیسو علیزاده^۲

^۱ متخصص پزشکی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران؛ ایران

^۲ دکترای تخصصی سیاستگذاری سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تبریز؛ تبریز، ایران (نویسنده مسئول g.alizadeh.1369@gmail.com)

چکیده

در میان رسانه های مدرن، اینترنت به دلیل جاذبه ها و فرصتهای متنوع جایگاه ویژه ای دارد. در کنار کارکردهای مفید و مثبت آن، استفاده افراطی از آن می تواند منجر به اختلال در عملکردهای فردی و اجتماعی شده و اثر بر سرمایه اجتماعی می گذارد و زمینه ایجاد وضعیتی که به آن اعتیاد اینترنتی گفته می شود را فراهم کند. اعتیاد اینترنتی ممکن است در بین اقشار مختلف مشاهده شود. اما در میان دانش آموزان و دانشجویان شایع تر است. مطالعه حاضر با هدف بررسی اثر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت در حیطه دانش آموزان و دانشجویان می باشد. مطالعه مروری سریع حاضر با جستجو در پایگاه SID, MAGIRAN, و موتور جستجوی Google Scholar انجام شد. سپس نتایج حاصل از جستجوی دستی رفرنسهای مقالات نیز به منابع موجود اضافه گردید. جستجو در سال ۱۴۰۰ با استفاده از کلید واژه های (اعتیاد به اینترنت و سرمایه اجتماعی) زیر انجام گرفت: معیارهای ورود به مطالعه شامل مقالات اصیل منتشر شده که به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت پرداخته اند، بود. مقالاتی که معیار ورود را داشته اند وارد مطالعه شدند و اطلاعات آنها استخراج گردید. طی جستجو در پایگاه های مشخص شده تعداد ۶۲ مقاله بدست آمد که ۷ مقاله معیار ورود به مطالعه را داشتند. نتایج یافته ها ارتباط معنی داری بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد به اینترنت نشان می دهد. بین ابعاد سرمایه اجتماعی شامل اعتماد اجتماعی نیز با اعتیاد به اینترنت ارتباط وجود دارد. نتایج مطالعه حاضر نشان می دهد که بین استفاده از اینترنت و سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

کلید واژه ها: سرمایه اجتماعی، اعتیاد به اینترنت، دانش آموزان، دانشجویان، ایران، مطالعه مروری.

بیان مسئله

امروزه استفاده از اینترنت جزء جدایی ناپذیر از زندگیست و مانند شمشیر دو لبه عمل می کند که میتواند هم فرصت باشد و باعث افزایش سرمایه اجتماعی در فضای مجازی شود و هم تهدید که باعث افزایش پدیده هایی مانند تضعیف شدن سرمایه اجتماعی و پیامدهای ناخواسته مانند اعتیاد به آن و انزوای اجتماعی و اختلال در عملکرد فردی و اجتماعی گردد که با ظاهر شدن فناوری نوین ارتباطی و نقش مهم آن در زندگی اجتناب ناپذیر است. در میان رسانه های مدرن، اینترنت به دلیل جاذبه ها و فرصتهای متنوع جایگاه ویژه ای دارد. اعتیاد به اینترنت یکی از انواع اعتیاد رفتاری است که در آن فرد وابستگی شدیدی به اینترنت و استفاده از دستگاه های آنلاین پیدا میکند تا از این طریق بتواند با تنش ها و استرس های زندگی مقابله کند. فعالیت در اینترنت روزانه بین ۸ تا ۱۰ ساعت یا بیشتر به خصوص زمانی که فرد برای انجام کارهای غیرضروری خود از آن استفاده می کند به عنوان اعتیاد شناخته می شود. این اعتیاد تعداد زیادی از افراد را در دنیا تحت تاثیر قرار داده است و شیوع آن در نوجوانان و جوانان بیشتر است این مسئله در کشورهای پیشرفته به یک نگرانی تبدیل شده است.

اهمیت و ضرورت پژوهش

نکته مهم این است که اعتیاد به اینترنت تنها به ساعتهایی که فرد در اینترنت صرف می کند محدود نمی شود بلکه این مسئله میزان زمانی رخ می دهد که فرد در اینترنت فعالیتهای غیر ضروری می کند و کنترلی بر آن ندارد. استفاده از اینترنت برای انجام تکالیف مدرسه، وظایف شغلی، کسب و کار، تحقیق و... جزء اعتیاد به اینترنت محسوب نمی شود. با توجه به شیوع پاندمی کرونا و مجازی شدن آموزشها به خصوص در مدارس و دانشگاهها استفاده از اینترنت در این گروه سنی اهمیت بیشتری پیدا می کند و به تبع آن عوارض و خطرات آن بیشتر می گردد. مطالعه مروری پیشرو به بررسی مقالات اثر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت در حیطه دانش آموزان و دانشجویان می پردازد.

اهداف پژوهش

۱. بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی در اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان و دانشجویان

فرضیه های پژوهش

۱. بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان و دانشجویان ارتباط وجود دارد.

مبانی نظری پژوهش

سرمایه اجتماعی مفهومی پیچیده، چندبعدی و دارای دو وجه عینی-ساختاری (همچون شبکه روابط اجتماعی) و ذهنی-شناختی (همچون اعتماد اجتماعی بین افراد، گروهها و نهادهای اجتماعی) است. پرواضح است که بین این وجوه عینی و ذهنی و همچنین بین تمامی مؤلفه‌ها و ابعاد سرمایه اجتماعی نوعی همبستگی استوار است به نحوی که در تعامل پیوسته با یکدیگر به‌عنوان یک مجموعه منسجم، کلیت واحدی هستند که سرمایه اجتماعی نامیده می‌شود (Noorbala, Mousavi, Zare, Shiani, & Faghihzadeh, 2021).

پیشینه پژوهش

عثمانی و همکاران (۱۳۹۹) با توجه به نتایج پژوهش مذکور می‌توان عنوان نمود میزان پایین روابط مطلوب با خانواده، دوستان و رضایت از زندگی با افزایش میزان اعتیاد به اینترنت در جوانان مرتبط است (Osmani, Soleimani, & Zeinali, 2020).

روش پژوهش

مطالعه حاضر، مطالعه مروری سریع می‌باشد که تاثیر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت در ایران بررسی کرده است. جستجو در پایگاه SID, MAGIRAN, انجام گرفت و همچنین در موتور جستجوی Google Scholar نیز جستجوی تکمیلی انجام شد. نتایج حاصل از جستجوی دستی رفرنسهای مقالات نیز به منابع موجود اضافه گردید. جستجو در سال ۱۴۰۰ با استفاده از کلید واژه‌های (اعتیاد به اینترنت و سرمایه اجتماعی) زیر انجام گرفت: معیارهای ورود به مطالعه شامل مقالات اصیل منتشر شده که به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت پرداخته اند، بود. مقالاتی که معیار ورود را داشته اند وارد مطالعه شدند و اطلاعات آنها شامل نام نویسنده، زمان انتشار، محل انجام مطالعه، هدف مطالعه و یافته‌های اصلی مطالعه استخراج گردید.

یافته‌ها

طی جستجو در پایگاه‌های مشخص شده تعداد ۶۲ مقاله بدست آمد که ۷ مقاله معیار ورود به مطالعه را داشتند. نتایج یافته‌ها ارتباط معنی داری بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد به اینترنت نشان می‌دهد. بین ابعاد سرمایه اجتماعی شامل اعتماد اجتماعی نیز با اعتیاد به اینترنت ارتباط وجود دارد.

مشخصات مطالعات در جدول شماره ۱ خلاصه شده است.

جدول (۱): مشخصات مقالات

نام نویسنده	زمان انتشار	محل انجام مطالعه	جمعیت مورد بررسی	هدف مطالعه	یافته های اصلی مطالعه
جواهری و همکاران (فاطمه & لیا)	۱۳۸۶	تهران	دانشجویان دانشگاه تهران	بررسی رابطه استفاده از اینترنت با میزان سرمایه اجتماعی	الگوی استفاده از اینترنت با میزان سرمایه اجتماعی و انسانی افراد رابطه ای مستقیم و معنادار دارد.
دهقانی و همکاران (دهقانی & حیدری، ۱۳۹۱)	۱۳۹۱	کهگیلویه و بویر احمد	دانشجویان دانشگاه های آزاد و پیام نور	تاثیرات اینترنت بر سرمایه اجتماعی	بین استفاده از اینترنت و سرمایه اجتماعی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد.
محسن نیازی (نیازی & محسن، ۲۰۱۲)	۱۳۹۱	کاشان	دانشجویان دانشگاه کاشان	بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت و تاثیر آن بر اعتماد اجتماعی	بین دو متغیر اعتیاد به اینترنت و اعتماد اجتماعی رابطه وجود دارد.
کوهی و همکاران ("Effect of Social Capital on Internet Addiction among	۱۳۹۱	آذربایجان شرقی	مقطع متوسط	بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت در میان دانش آموزان متوسطه آذربایجان شرقی	بین اعتماد اجتماعی و شبکه ارتباطات اجتماعی از ابعاد سرمایه اجتماعی با اعتیاد به اینترنت ارتباط وجود دارد.

					Eastern Azerbaijan High School Students," (2012)
بخشی و همکاران (حسین، محمدعلی، & شهروز)	۱۳۹۵	اهواز	دانشجویان دانشگاه چمران اهواز	بررسی رابطه میان اینترنت و سرمایه اجتماعی کاربران دانشجو را افزایش دهد.	اینترنت توانسته است میزان سرمایه اجتماعی کاربران دانشجو را افزایش دهد.
بابایی فرد و همکاران (بابایی فرد، اسداله، حیدریان، & امین، ۲۰۱۹)	۱۳۹۸	کاشان	دانشجویان دانشگاه های دولتی و علوم پزشکی	بررسی تاثیر بین ابعاد گوناگون بهره گیری از اینترنت و سرمایه فرهنگی رابطه معنی دار و مستقیم وجود دارد.	بین ابعاد گوناگون بهره گیری از اینترنت و سرمایه فرهنگی رابطه معنی دار و مستقیم وجود دارد.
کلانی و همکاران (حسینی & جراره، ۱۳۹۷)	۱۳۹۹	قائم شهر	دختر مقطع متوسط	بررسی رابطه خود تنظیمی و سرمایه اجتماعی با اعتیاد به اینترنت دانش آموزان دختر متوسطه اول ارتباط معنی داری وجود دارد.	بررسی رابطه خود تنظیمی و سرمایه اجتماعی با اعتیاد به اینترنت دانش آموزان دختر متوسطه اول ارتباط معنی داری وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد به اینترنت رابطه معنی داری وجود دارد. باتوجه به پژوهشهای موجود در زمینه نقش اعتیاد به اینترنت بر عملکرد تحصیلی و سایر جنبه های زندگی دانشجویان، رابطه منفی اعتیاد به اینترنت با درگیری تحصیلی دانشجویان را چنین میتوان تبیین نمود که اعتیاد به اینترنت موجب تحمیل شکست در بیشتر ابعاد زندگی فرد میشود و موجب کاهش فعالیت از سوی دانشجویان و در نتیجه افت عملکرد تحصیلی آنها میشود. افت عملکرد تحصیلی به دنبال اعتیاد به اینترنت موجب خواهد شد که دانشجویان نه تنها معدل پایینی داشته باشند، بلکه نارضایتی و فرسودگی تحصیلی آنها را نیز به دنبال خواهد داشت و در نتیجه با کاهش رضایت از تحصیل و همچنین کاهش نتایج تحصیلی، درگیری و انگیزه آنها برای فعالیتهای تحصیلی نیز کاهش خواهد یافت (Rezazadeh, Fathian-Dastgerdi, & Heidari, 2022).

شواهد به خوبی نشان می دهند که ارتباط مثبتی بین سرمایه اجتماعی و اینترنت وجود دارد. منتقدان اجتماعات مجازی معتقدند اینترنت پیوندهای قوی ما را با «پیوندهای ضعیف» آنلاین (Nie, 2001) یا ارتباطات پوشالی با خود تکنولوژی جایگزین کرده است. با این وجود، در تحقیقات به عمل آمده توافق بر این است که هرچه مردم بیشتر آنلاین هستند، روابط فردی بیشتری داشته و بنابراین نقش مثبت در تقویت سرمایه اجتماعی دارند (Boase & Wellman, 2006).

همچنین یافته های به دست آمده موید عدم وجود رابطه معنی دار بین اعتیاد به اینترنت و سرمایه اجتماعی است. علاوه بر این بین متغیرهای سن، رشته تحصیلی و اعتیاد به اینترنت نیز رابطه معنی داری مشاهده نشد، اما بین اعتیاد به اینترنت و جنسیت این رابطه معنی دار بوده است (اکرم، اسداله، اکبر، & محسن).

فهرست منابع

- 1) Boase, J., & Wellman, B. (2006). Personal relationships: On and off the Internet. The Cambridge handbook of personal relationships, 8, 709-723.
 - 2) Effect of Social Capital on Internet Addiction among Eastern Azerbaijan High School Students. (2012). Quarterly Journal Of Family and Research, 9(2), 127-156. Retrieved from <http://qjfr.ir/article-1-137-fa.html>
 - 3) Nie, N. H. (2001). Sociability, interpersonal relations, and the Internet: Reconciling conflicting findings. American behavioral scientist, 45(3), 420-435.
 - 4) Noorbala, A. A., Mousavi, M., Zare, H., Shiani, M., & Faghihzadeh, S. (2021). The Status of Social Capital of the Iranian people. Social Welfare Quarterly, 21(82), 183-203.
 - 5) Osmani, E., Soleimani, E., & Zeinali, S. (2020). Investigating the structural equation model of perceived social support and life satisfaction with internet addiction: with the mediating role of social capital. Journal of Social Order, 12(2), 101-122.
 - 6) Rezazadeh, M., Fathian-Dastgerdi, Z., & Heidari, Z. (2022). Investigating the Relationship between Internet Addiction and Various Aspects of Family Functioning in Adolescents in Khomeinishahr, Iran. Journal of Health System Research, 17(4), 0-0.
- ۷) اکرم، م.، اسداله، ن.، اکبر، ع. و. ن.، & محسن، ک. بررسی جامعه شناختی رابطه سرمایه اجتماعی و اعتیاد اینترنتی در بین جوانان شهر همدان .
- ۸) بابایی فرد، اسداله، حیدریان، & امین. (۲۰۱۹). مطالعه تأثیر اینترنت بر سرمایه فرهنگی دانشجویان. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۵۶(۱۵)، ۲۲۵-۲۵۰.
- ۹) حسین، ح. ز. ع.، محمدعلی، م.، & شهروز، ف. ک. بررسی سرمایه اجتماعی کاربران اینترنتی در فضای سایبر و غیر سایبر (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز) .
- ۱۰) حسینی، س. و. & جراره، ج. (۱۳۹۷). بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت، تکانشگری، خودتنظیمی با سازگاری اجتماعی در دانش آموزان دوره متوسطه . Paper presented at the دوازدهمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی .
<https://civilica.com/doc/827026>
- ۱۱) دهقانی، ع. و. & حیدری، ا. ر. (۱۳۹۱). بررسی تاثیر استفاده از اینترنت بر سرمایه اجتماعی (مطالعه ی موردی : دانشجویان دانشگاه های آزاد و پیام نور شهرستان کهگیلویه) . Paper presented at the نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید .
<https://civilica.com/doc/268364>
- ۱۲) فاطمه، ج. و. & لیلا، ب. تاثیر استفاده از اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران) .
- ۱۳) نیازی، & محسن. (۲۰۱۲). تبیین رابطه اعتیاد به اینترنت بر میزان اعتماد اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۹(۵۷)، ۱۵۵-۱۸۴

Title: The Impact of Social Capital on Internet Addiction among Students in Iran: A Review Study

Parinaz Rezapour¹, Gisoo Alizadeh²

MD, Community Medicine Specialist, School of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

, Ph.D health policy, Tabriz medical university, Tabriz, Iran. (Corresponding Author)

Abstract

Introduction: Among modern media, the Internet has a special place due to various attractions and opportunities. In addition to its beneficial and positive functions, its extreme use can lead to disruption of individual and social functions and affect social capital, creating a situation called Internet addiction. Internet addiction can be found among different classes. But it is more common among students. Objective: The aim of this study was to investigate the effect of social capital on Internet addiction in students. Method: The present quick review study was performed by searching the SID database, MAGIRAN, and Google Scholar search engine. Then the results of manual search of article references were added to the available sources. The search was conducted in 1400 using the following keywords (Internet addiction and social capital): Inclusion criteria included original published articles examining the impact of social capital on Internet addiction. Articles that met the inclusion criteria were included in the study and their information was extracted. Results: During the search in the identified databases, 62 articles were obtained, of which 7 articles met the inclusion criteria. The results show a significant relationship between social capital and Internet addiction. There is a link between the dimensions of social capital, including social trust, and Internet addiction. Conclusion: The results of the present study show that there is a significant relationship between Internet use and social capital..

Key words: Social Capital, Internet Addiction, Students, Iran, Review Study